

Meža kopšanā briest lielākas atbalsta likmes

Dāsnākiem maksājumiem jāsagaida Briseles zaļā gaisma

GUNTIS ŠČERBINSKIS

Nepatikami, bet fakts – liela daļa Eiropas Savienības atbalsta naudas meža kopšanai, kas bija atvēlēta šā gada sākumā, paliks neizmantota. Iemesls – meža īpašnieku zemā aktivitāte.

Lai stāvokli kaut kā labotu, Latvija rosina celt Eiropas atbalsta maksājumu likmes. Ja to akceptēs Eiropas Komisija (EK), jau rudenī meža īpašniekus uzrunās pievilcīgākas atbalsta summas. "Aicinu meža īpašniekus izmantot tās iespējas, kādas šajā un nākamajos gados vēl būs attiecībā uz Eiropas atbalsta programmām meža ieaudzēšanai, jaunaudžu kopšanai, neproduktīvo audžu nomaiņai," teic Latvijas Meža īpašnieku biedrības (LMĪB) valdes priekšsēdētājs Arnis Muižnieks.

Atbalsts triju Rīgu platībām

"Negribētu sacīt, ka naudas ir tik daudz, kā nekad nav bijis, jo mēs jau zinām, ar ko tas var beigties, bet šajā periodā tiešām Eiropas atbalsta maksājumu apjoms mežaudžu kopšanai ir relatīvi liels – iepriekš tik liels nav bijis," saka Muižnieks.

Laika periodā no 2023. līdz 2029. gadam kopējais finansējuma apmērs ieguldījumiem meža ieaudzēšanā, nomaiņā, atjaunošanā un retināšanā paredzēts 46,9 miljonu eiro apmērā, kas ir aptuveni Rēzeknes pilsetas gada budžets. Plānots, ka par šiem līdzekļiem tiks veikta jaunaudžu retināšana 96 000 ha platībā, bet meža ieaudzēšana, mežaudzes nomaiņa un atjaunošana paredzēta 10 281 ha platībā. Līdz ar to atbalsts tiktu meža platībām, kas teritorijas ziņā ir lielāka nekā trīs Rīgas. Tas būtu ap 3,21% no kopējās Latvijas meža platības (3,3 miljoni ha). Turklāt 6,3 miljonus eiro līdz 2029. gadam plānots ieguldīt meža ekosistēmu noturības un ekoloģiskās vērtības uzlabošanā un uzturēšanā jeb mežaudžu agrotehniskās kopšanas aktivitātēs. Par šo naudu plānots uzlabot mežu kvalitāti 30 000 ha platībā, kas aptuveni atbilst Rīgas teritorijai.

Kā vērtē Muižnieks, šā atbalsta ietekme uz Latvijas nākotnes mežu kvalitāti un to produktivitāti varētu būt ievērojama: "Ne tikai tādēļ, ka meži kļūst ražīgāki. Ja tu mežu nekop jaunībā un kociņi izstīdžē, tie ir daudz nenoturīgāki pret vēja brāzmām vai slapju sniegu. Kad koki aug resumā, nevis izstīdžē, tie ir druknāki, noturīgāki. Tas ir pozitīvais devums attiecībā uz mežaudžu pielāgošanos klimata pārmaiņām."

GUNTA ŠČERBINSKA FOTO

Mežus cērt, bet un tos vajadzētu arī atjaunot. Diemžēl pēdējo desmit gadu laikā, par spīti inflācijai un izmaksu pieaugumam, atbalsta likmes mežu kopšanai un atjaunošanai nav mainījušās un tas būtiski kavē šādus darbus. Arī gada sākumā izsludinātais atbalsts tiks izmantots labi ja trešdaļas apmērā.

Līdzšinējās un aktualizētās atbalsta likmes un izmaksu summas

Aktivitāte (atbalsta intensitāte)	Līdzšinējā		Aktualizētā	
	likme (EUR/ha)	izmaksu summa (EUR/ha)	likme (EUR/ha)	izmaksu summa (EUR/ha)
Meža ieaudzēšana (60%)	1123	673,8	1514	908,4
Atjaunošana pēc katastrofām (100%)	1085	1085	1430	1430
Mežaudzes nomaiņa (60%)	1161	696,6	1472	883,2
Retināšana (jaunaudzes kopšana) (60%)	440	264	512	307,2
Kopšana pēc neproduktīvu mežaudžu nomaiņas (60%)	204	122,4	311	186,6
Kopšana pēc baltalkšņu/blīgnas mežaudžu nomaiņas (60%)	204	122,4	452	271,2
Kopšana pēc ieaudzēšanas (60%)	204	122,4	323	193,8
Kopšana pēc atjaunošanas (100%)	204	204	304	304

Avots: KPL stratēģiskā plāna grozījumu projekts

Kas bremzē meža īpašniekus?

Tiesa, Eiropas atbalsta pozitīvais pienesums būs sasniedzams vien tad, ja meža īpašnieki šo iespēju izmantos. Pagaidām nevar sacīt, ka meža īpašnieki būtu metušies Briseles naudas apkampienos. Un tam ir savi iemesli. Jau gada sākumā, kad norisinājās pirmā projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā, atbalsta pretendentu aktivitāte bija zema. Piemēram, meža īpašnieki pieteikušies vien uz 31% no šajā kārtā paredzētās atbalsta naudas meža ieaudzēšanai, bet jaunaudžu retināšanai un mežaudžu nomaiņai pieteikumi saņemti par pusi no pieejamajiem līdzekļiem. Vēl zemāka aktivitāte (pieteikumi saņemti vien uz 20% no pieejamā finansējuma) bijusi attiecībā uz agrotehnisko kopšanu pēc meža ieaudzēšanas, atjaunošanu pēc katastro-

fām un neproduktīvu audžu nomaiņai.

"Ja paskatāmies kaut vai tikai uz stādu cenām, tās kopš 2020. gada atsevišķām koku sugām ir gandrīz dubultājušās," situāciju raksturo Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centra filiāles "Meža konsultāciju un pakalpojumu centrs" (MKPC) direktors Raimonds Bērmanis. "Tā kā atbalsta finansējums pilnīgi noteikti nesedz šīs izmaksas, nav arī brīnums, ka meža īpašnieki uz to piesakās kūtri. Tādēļ atbalsta summu palielināšana tiešām varētu būt labā ziņa."

Arī mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības "Mežsaimnieks" valdes loceklis Andis Malējs uzsver, ka atbalsta likmes saglabājušās nemainīgas jau apmēram desmit gadus par spīti tam, ka augušas darbaspēka izmaksas un piedzīvota augsta inflācija. "Agrāk atbalsta likme

pat krietni pārsniedza reālās izmaksas. Kooperatīva veidošanas sākumā viena projekta ietvaros audzi varējām izkopt pat divas reizes. Taču tagad atbalsts nesedz pat pusi no izmaksām." Vienlaikus "Mežsaimnieka" pārstāvis atzīmē, ka atbalstam jau arī nebūtu pilnībā jānosedz visas izmaksas, un piebilst, ka kooperatīva biedri aktīvi pieteikušies atbalstam arī iepriekšējā kārtā ar esošajiem maksājumu līmeņiem.

"Ūz nākamo kārtu, iespējams, jau būs labākas atbalsta likmes, kas veicinās meža īpašnieku aktivitāti," cerību pauž LMĪB vadītājs Muižnieks. "Jo inflācija ir būtiski skārusi gan meža stādu audzēšanas izmaksas un to pārdošanas cenu, gan augsnes sagatavošanas izmaksas un citas izmaksas." Arī Zemkopības ministrijā (ZM) piekrīt, ka viens no meža īpašnieku zemās aktivitātes iemesliem ir līdzši-

nējās atbalsta likmes. "Tomēr tas nav vienīgais faktors," piebilst ZM Meža departamenta Meža nozares stratēģijas un atbalsta nodaļas vecākā eksperte Ivetā Hildebrante. "Jāņem arī vērā, ka, pretendējot uz atbalstu, ir jākvalificējas atbilstošiem nosacījumiem, kā arī atbalsta pasākumu īstenošanai atbalsta pretendētājam sākotnēji ir jāiegulda savs finansējums."

Uz kādu atbalstu var cerēt?

Šoruden plānota nākamā pieteikšanās kārtā atbalstam jaunaudžu retināšanai, mežaudžu nomaiņai, ieaudzēšanai, atjaunošanai pēc katastrofām, kā arī ieaudzēto un atjaunoto mežaudžu agrotehniskajai kopšanai. Iespējams, tā notiks jau saskaņā ar paaugstinātām atbalsta likmēm, kuru celšanu ZM rosināja pavasarī. Briseles attieksme pret šo priekšlikumu gaidāma šomēnes. Pavasarī ZM rosināja grozījumus Latvijas Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģiskajā plānā (KLP SP) 2023.–2027. gadam, kas noteic atbalsta likmju paaugstināšanu. Latvijas rosinātās izmaiņas Kopējā lauksaimniecības politikā rosina palielināt atbalsta likmju apmērus atbilstoši ekonomiskajai situācijai, vienlaikus sākotnēji paredzētais kopējā finansējuma apmērs netiek mainīts.

Līdzšinējās atbalsta likmes tika aprēķinātas pēc iepriekšējā perioda pieņēmumiem un izmaksām. Tomēr pēdējos gados ir būtiski palielinājušās izmaksas intervences ietvaros atbalstāmām darbībām inflācijas dēļ. Īpaši nelielie meža īpašnieki pie līdzšinējam līkēm saskaras ar grūtībām īstenot atbalsta pasākumus to izmaksu dēļ. Piemēram, mežaudžu nomaiņa vai meža ieaudzēšana viena hektāra platībā izmaksā aptuveni vienu mēnešalgu, tas ir no 818 līdz 958 eiro (pēc CSP datiem), bet līdzšinējā atbalsta izmaksu summa par šīm aktivitātēm bija attiecīgi 697 un 674 eiro. Vislielākā atbalsta likmju un faktisko izmaksu neatbilstība konstatēta attiecībā uz agrotehnisko kopšanu jeb mežaudzes uzturēšanu.

Arī ministrijā cer, ka likmju palielināšana atbilstoši reālajām izmaksām veicinās atbalsta saņēmēju aktivitāti. LMĪB vadītājs A. Muižnieks vērtē, ka ierosinātās likmes ir kāpinātas būtiski un tas varētu motivēt meža īpašniekus atbalsta izmantošanai. "Tas

ir 25–35% kāpums. Domāju, ka tas rezultēsies lielākā meža īpašnieku aktivitātē," piebilst arī "Meža konsultāciju un pakalpojumu centra" direktors R. Bērmanis.

Speciālists kā piemēru min apmežojamās platības, kurās no jauna tiek veidots mežs. "Būtībā labās platības, kurās mežu ieaudzēt ir samērā vienkārši, jau pamatā ir apmežotas. Pāri palikušas sarežģītākas platības, kas ir aizaugušas ar latvāņiem vai krūmiem, kas nenoliedzami arī prasa lielākas pūles un naudas ieguldījumus. Tādēļ šajās platībās atbalsta likmju kāpums būtu lietderīgs," rezumē Bērmanis.

Nav atbalsta pārnadžu postījumu novēršanai

Gusts, kopj nelielu meža platību Vidzemē: "Desmit gadu laikā ES atbalstu esam izmantojuši pāris reizi. Tas noteikti ir ieguvums, jo pamudina cilvēkus rūpēties par mežaudzēm un to ražību. Jaunie kociņi pirmos četrus līdz sešus gadus ir īpaši jākopj, kamēr tie pāraug zāli, krūmus un avenas, pēc tam ir jautājums par pārnadžu postījumiem. Ja jārūpējas par nelielu meža platību, noteikti vērts apsvērt dalību kooperatīvā, iespēju robežās arī paši veicam kopšanas darbus."

Atbalsta likmju celšana ir laba iniciatīva. Taču būtu jāpārskata arī pašas izmaksu bāzes. Manuprāt, lietderīgi būtu arī pagarināt atbalsta periodu agrotehniskajai kopšanai, jo pieredze liecina, ka, lai stāds izaugtu un saņemtos, tas ir jākopj četrus līdz sešus, nevis trīs gadus. Noderētu arī atbalstāma aktivitāte – agrotehniskā kopšana, kas nav saistīta ar kādu citu aktivitāti, bet tiek veikta, jo tā vienkārši ir jāveic. Šobrīd nav pieejams atbalsts aizsardzībai pret pārnadžu postījumiem – šī problēma aktuāla visā Latvijā, kā arī meliorācijas atjaunošanai. Kopumā svarīgi arī veicināt cilvēku interesi, informētību un dalīties ar pieredzi – tas iedrošinās un veicinās izmantot iespējas un potenciālu."

Meža atjaunošanas un kopšanas izmaksas (eiro/ha)

Gads	Atjaunošana	Kopšana
2023	897-1037	439-542
2022	792-931	325-411
2021	742-891	304-330

Avots: Centrālā statistikas pārvalde